

Przegląd bibliograficzny

Przedmiot, źródła i metody badań w biografii, red. Ryszard Skrzyniarz, Lucyna Dziaczkowska, Danuta Opozda, seria: „Biblioteka Katedry Biografistyki Pedagogicznej”, t. 9, Episteme, Lublin 2016, ss. 518.

Redaktorzy i Autorzy publikacji podjęli próbę namysłu nad naukową i społeczną użytecznością badań biograficznych, przyjmując metodologiczne kryteria zgromadzonych analiz, uwzględniające: przedmiot, źródła, metody (i metodykę) tych badań. Różnorodność zebranego materiału i prezentowanych w nim stanowisk badawczych każą traktować całą pracę jako swoisty wielość i impuls do dalszej dyskusji nad doskonaleniem badania biografii w kierunku nie tylko odczytywania znaczeń przeszłości i terażniejszości, ale również z nastawieniem na realistyczne projektowanie przyszłości.

Zebrane w tomie teksty dotyczą badań biograficznych prowadzonych przez reprezentantów różnych dziedzin wiedzy. Układają się one w trzy cykle tematyczne: *Przedmiot*, *Źródła* i *Metody badań*. Część pierwsza – *Przedmiot* – obejmuje teksty dwunastu badaczy zajmujących się różnymi aspektami badania biografii i roli biograficzności w procesach wychowania i samowychowania. W drugiej części – zatytułowanej *Źródła* – podjęto zagadnienie zachowanych śladów działalności człowieka, na podstawie których możemy badać/odtworzyć jego dzieje/losy. Spośród źródeł możliwych do uznania jako szczególnie istotne dla badaczy biografii znalazły tu swoją charakterystykę dokumenty osobiste, listy, dzienniki, kroniki, utwory literackie, także fotografie i obrazy, a nawet pracownia artystyczna. W trzeciej części – noszącej tytuł *Metody badań* – przywołane zostały metody badań stosowane w biografii.

Autobiografie (po)graniczne, red. Tatiana Czerska, Inga Iwasiów, seria: „Centrum Badań Dyskursów Postzależnościowych”, t. 6, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, Kraków 2016, ss. 314.

Autobiografizm jest zjawiskiem pogranicznym, oscylującym między sztuką a życiem, wzniosłością a trywialnością. Choć od kilku dekad podlega systematycznym badaniom oraz cieszy się zainteresowaniem czytelników, twórców i mediów, nie traci „dzikiego” charakteru: przyrasta, zarasta, zmienia się i multiplikuje. Na takim założeniu oparte zostały temat i kompozycja tej monografii, szóstej publikacji w serii Centrum Badań Dyskursów Postzależnościowych. W trzech częściach książki znalazły się artykuły ułożone według klucza pojęciowego, wykrystalizowanego podczas dyskusji, która odbyła się tym razem w Instytucie Polonistyki i Kulturoznawstwa Uniwersytetu Szczecińskiego, na wieloznacznym pograniczu. Przebieg debaty podyktował tytuły części: *Na pograniczach*, *Sceny autobiografii*, *Tożsamość w Polsce*. Pierwsza zawiera artykuły opisujące doświadczenie półperyferii i peryferii, prowincji i dawnych kolonii, które układają się w mity reinwencyjne. Druga skupia się na społecznych umiejscowieniach, relacjach międzyludzkich oraz kontekstach autobiografii. Trzecia zaś to opowieść o tożsamości odbitej w opo-

wieściach – celowo lub w pewnej mierze przypadkiem, na marginesie, na zakładce włożonej między spisywane w innym celu narracje.

Obiektywny i subiektywny wymiar starości, red. Elżbieta Dubas, Marcin Muszyński, seria: „Refleksje nad Starością”, t. 1, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2016, ss. 246.

Monografia stanowi zbiór multidyscyplinarnych tekstów dotyczących różnych aspektów starości, jej postrzegania i interpretowania. Zasadnicza refleksja podjęta w publikacji odnosi się do pytania o możliwość zobiektywizowania starości, zamknięcia tej tematyki w liczbach i statystycznych ujęciach bądź też w uproszczonym zbiorowym portrecie, z którego wynikałoby, że większość osób w zaawansowanym wieku ma takie same problemy i potrzeby. Autorzy zastanawiają się, co kształtuje społeczny i indywidualny obraz starości, jak powstają stereotypy jej dotyczące, a następnie zadają pytanie, jaka jest prawdziwa starość. Istotnym wątkiem badawczym w prezentowanym tomie jest subiektywny wymiar starości ukazywany w różnorodnych aspektach, także w odniesieniu do odbicia w owym lustrze społecznym. Książka może przyczynić się do stworzenia holistycznej perspektywy postrzegania starości, starzenia się i ludzi starych, a podejmowana w niej tematyka jest ważna społecznie.

Teksty zgromadzone w pracy zainteresują badaczy, studentów i doktorantów zajmujących się problematyką gerontologiczną (pedagogów, socjologów, psychologów) oraz instytucje wspierające osoby starsze (domy pomocy społecznej, uniwersytety trzeciego wieku).

Auto/biograficzne aspekty praktyk poznawczych, red. Marcin Kafar, seria: „Perspektywy Biograficzne”, t. 3, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2016, ss. 312.

Seria „Perspektywy Biograficzne” przeznaczona jest dla reprezentantów nauk humanistycznych i społecznych lokujących swoją profesjonalną tożsamość w horyzoncie paradygmatu auto/biograficznego w wielorakich jego odsłonach.

Obecny tom (trzeci) wspomnianej serii poświęcony jest podmiotowym aspektom praktyk poznania, znajdującym swoje językowe uzewnętrznienie w formach auto/biograficznych. Prezentowane rozważania mieszczą się na przecięciu wymiarów teoretycznego i metodologicznego, głównym punktem odniesienia czyniąc pozostające zwykle na drugim planie doświadczenia indywidualne badaczy. Książka zawiera treści skoncentrowane na biografiami naukowych, będących w centrum zainteresowania kilkorga badaczy, analizujących je w różnych ramach teoretycznych i z różnych perspektyw, m.in. pedagogicznej, antro-

pologicznej, socjologicznej, kulturoznawczej. Wyrażają to ich teksty, świetnie korespondujące ze sobą i – w trzyczęściowej strukturze – znakomicie reprezentujące nową, wspólnie wypracowaną w książce jakość o walorach deskryptywnych, wyjaśniających oraz prospektywnych. Biografie naukowe analizowane przez Autorów wypowiadających się w tym tomie, tworzą rodzaj hologramu, w którego każdym elemencie zawarta jest informacja o całości jego obrazu.

Biografia i wojna. Metoda biograficzna w badaniu procesów społecznych. Wybór tekstów, red. Renata Dopierała, Katarzyna Waniek, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2016, ss. 540.

W książce omówiono pionierskie badania z ostatniej dekady XX w., prowadzone w ramach projektu „Biografia a tożsamość narodowa”, będące próbą spojrzenia na drugą wojnę światową z perspektywy indywidualnej historii życia. Zebrane w niej artykuły zostały poddane dyskusji wśród Autorów, którzy dodatkowo opatrzyli komentarzem swoje teksty. Ich tematyka odnosi się do zjawisk: wojny (przemocy i cierpienia), pamięci (indywidualnej i zbiorowej), tożsamości oraz stereotypów. Zagadnienia te zostały opracowane na podstawie badań opartych na metodzie autobiograficznego wywiadu narracyjnego, nawiązującej również do polskiej tradycji badań biograficznych, z której znana jest

między innymi łódzka socjologia. Czytelnik dowie się wszystkiego na temat zastosowań wywiadu narracyjnego: począwszy od założeń teoretycznych, przez omówienie samej techniki, procedurę analityczną, aż po krytyczny namysł nad sposobem prowadzenia badań i analizy zgromadzonych danych.

Publikacja zainteresuje nie tylko socjologów, antropologów, kulturoznawców i historyków, ale także osoby, dla których fascynujące może być czytanie fragmentów wywiadów i śledzenie tego, co typowe dla naszej kultury w jednostkowych biografiach.

Badania biograficzne w pedagogice. Studia źródłoznawcze i bibliograficzne, red. Władysława Szulakiewicza, seria: „Pedagogika Toruńska”, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2015, ss. 242.

Publikacja składa się z przedmowy – *O pamięci i zapomnieniu w pedagogice*, zbioru artykułów w części pierwszej zatytułowanej *Biografie jednostkowe*, zaś w części drugiej *Biografie zbiorowe* oraz aneksu – *Biografia i biografistyka – wykaz wybranych publikacji*.

Zbiór artykułów przygotowany w prezentowanej publikacji jest przykładem pamięci w pedagogice i w szeroko rozumianej edukacji. Autorzy w studiach przywołują biografie osób zasłużonych dla teorii i praktyki pedagogicznej. Główną intencją prezentowanych artykułów było uka-

zanie podstaw źródłowych i bibliograficznych omawianych życiorysów, dzięki temu Autorzy wskazali dalsze możliwości badań.

Anna Szylar, Pióro żadne nie jest w stanie wyrazić jej zalet. Listy informujące o śmierci mniszek adresowane do opactwa benedyktynek w Sandomierzu w zbiorach Biblioteki Diecezjalnej w Sandomierzu (1781–1897), seria: „Dziedzictwo Kulturowe po Skasowanych Klasztorach”, t. 4, red. Marek Derwich, Wrocławskie Towarzystwo Miłośników Historii, Wrocław 2015, ss. 197.

Publikacja składa się ze: wstępu, analizy zawartości i stanu zachowania korespondencji, informacji znajdujących się w listach, zasadach edycji zbioru, katalogu, streszczenia w języku angielskim, spisu ilustracji i tabel, bibliografii, indeksu osób, nazw miejscowości i rzeczowego.

Powinnością wynikającą z *Reguły* św. Benedykta było zawiadamianie wszystkich klasztorów kongregacji o zgonie każdej siostry. Informację przekazywano w formie listów rozsyłanych pocztą. Wszystkie listy miały podobną formę: w części dotyczącej zmarłej zamieszczano informacje o jej życiu w klasztorze, funkcjach pełnionych we wspólnocie, wkładzie w funkcjonowanie konwentu, przymiotach charakteru, chorobach, a także o ostatnich chwilach życia. Różnice w treści listów mogły dotyczyć jedynie dodatkowych informacji, kierowanych do konkretnego klasztoru. Kore-

spondencja tego rodzaju pełniła funkcję nie tylko informacyjną; jej otrzymanie wiązało się z obowiązkiem modlitwy za zmarłą. Należało odprawić przynajmniej jedną mszę świętą oraz odmówić za zmarłą pacierze żałobne. Najstarsze zachowane listy u benedyktynek w Sandomierzu pochodzą z początku lat osiemdziesiątych XVIII w., prawdopodobnie wcześniejsze listy uległy zniszczeniu w pożarach w latach 1755 i 1757.

Listy informujące o śmierci mniszek stanowią znakomite źródło do badań

nad monastycyzmem żeńskim oraz biografiami mniszek. Nie tylko pozwalają śledzić losy poszczególnych sióstr, ale również odkrywają strukturę wewnętrzną wspólnot zakonnych, umożliwiają prowadzenie badań nad mentalnością, religijnością czy duchowością kobiet. Publikacja skierowana jest do osób zainteresowanych historią Kościoła, zakonami żeńskimi i biografią.

Ryszard Skrzyniarz